

Walter Benjamin Kierkegaard

– Den filosofiske idealismes afslutning

Det seneste forsøg på at overtage eller videreføre Kierkegaards tankeverden ubrudt udgik fra Karl Barths ”dialektiske teologi”. Denne teologiske bevægelses bølger berører i deres virkninger de ringe, Heideggers eksistentielle tænkning har fremkaldt. Det foreliggende forsøg – Theodor Wiesengrund-Adorno: Kierkegaard – griber emnet an fra en ganske anden vinkel. Her bliver Kierkegaard ikke videreført, men ført tilbage: tilbage til det indre af den filosofiske idealisme, i hvis tryllekreds denne tænkers grundlæggende teologiske intention forblev dømt til afmagt.

Wiesengrunds problemstilling er altså, om man vil, historisk. I bearbejdelsen af den viser han imidlertid, af hvilke højst aktuelle interesser hans metodisk så forsigtige undersøgelse er udsprunget. Den fører til en kritik af den tyske idealisme, fra hvis sene periode løsningen af dens gåde udgår. For Kierkegaard var en sent tilkommen. Igennem sin fine karakteristik af den kierkegaardske forfatterfremtrædens dobbeltnatur, der så ofte synes at gøre hans værker til bastarder af digtning og erkendelse, kaster Wiesengrund lys over de hemmeligste idealistiske elementer, som virker i Kierkegaard. I romantikkens æstetiske idealisme kommer nemlig de mytiske elementer i den absolutte idealisme overhovedet til syne. Og den logiske og historiske fremstilling af dem er centrum i Wiesengrunds undersøgelse.

Forfatteren påviser det mytiske ikke alene i Kierkegaards eksistensfilosofi, men i ”enhver den absolutte ånds idealisme”. Der er imidlertid ingen steder – end ikke hos den sene Schelling eller hos Baader – hvor dets nedslag har fundet en så original, tidspræget og oplysende form som hos Kierkegaard. Den meget præcise og udtømmende afdækning og beskrivelse af disse former får store dele af undersøgelsen til at ligne en slags fantasmagori. Men hverken indsigt eller slagkraft opnås på bekostning af kritisk nøjagtighed, sådan som det ofte er tilfældet i ”kulturhistorie”.

Og dog er der næppe nogen kulturhistorisk skildring af det 19. århundrede, der i billedkraft vil kunne måle sig med de konstellationer, som Kierkegaard her, ud fra det centrale i hans tænkning, indgår i med snart Hegel, snart Wagner, snart Poe, snart Baudelaire. Bredden i billedet af det 19. århundrede modsvares af dybden i billedet af fortiden. Pascal og barokkens allegorihelvede er her forgården til den celle, hvori Kierkegaard hengiver sig til sorgen, og

som han deler med sin falske veninde ironien.

Denne billedverden, i hvis labyrinter og spejlinger Kierkegaards væsentligste erfaringer ligger, opfattede han imidlertid selv som noget ubetydeligt, vilkårligt og ideosynkratisk. Og hele den hovmodige fordring, som hans eksistensfilosofi er udtryk for, beror på den overbevisning, at han netop i den, det vil sige på "inderlighedens" og "den rene åndeligheds" område, har overvundet skinnet gennem "valget", den eksistentielle, kort sagt den religiøse holdning. Wiesengrunds gennemgribende analyse af eksistensbegrebet gør ham netop her til Kierkegaards ubestikkelige kritiker. Han gennemskuer "den paradokse eksistens' bedrageriske teologi" lige ind til marven. Ifølge Wiesengrund består 'Kierkegaards 'dybde' – hvis man vil holde fast ved dette misbrugte begreb – ikke i, at han i en idealistisk tankeforms hylster genopretter en absolut religiøs oprindelig mening'. Snarere har Kierkegaard som selve idealismens oprindelige mening "ladet en mytisk gehalt fremstå som samtidig historisk, netop da idealismen er ved at gå under".

På den måde får den kierkegaardske inderlighed sin bestemte plads i historien og samfundet. Modellen for den er det borgerlige interieur, hvor de historiske og de mytiske træk løber sammen. Wiesengrund har med et heldigt greb fremdraget en hel række fascinerende beskrivelser af denne type interieurer i Kierkegaards værker. Her fremstår inderligheden som "det urhistoriske menneskevæsens historiske fængsel". Men det er ikke, som Kierkegaard mente, "springet", der med "paradoksets" tryllekraft befrier mennesket fra dette fængsel. Intetsteds når Wiesengrund dybere ned end der, hvor han – uden at tage hensyn til den kierkegaardske filosofis skabeloner – søger nøglen til den i dens mest upåfaldende relikter, i billederne, i lignelserne og i allegorierne. Det er i den fra kinesiske eventyr kendte forvinden (malerens) ind i billedet (malerens eget), Wiesengrund finder denne filosofis sidste ord. Selvet "reddes som forsvindende ved at blive formindsket". Men at gå ind i billedet er ingen forløsning, det er trøst. Kilden til denne trøst er fantasien "som organ for den ubrudte overgang fra det mytisk-historiske til forsoningen".

Meget rummes i denne bog på snæver plads. Det er tænkeligt, at forfatterens kommende bøger engang til udspringe af denne. I hvert fald er bogen blandt de sjældne debutarbejder, hvor en bevinget tanke er forpuppet som kritik.

Walter Benjamin (1933)

Anm. af Theodor Wiesengrund-Adorno: Kierkegaard. Konstruktion des ästhetischen. Thübingen: Verlag von J. C. Mohr (Paul Siebeck) 1933. Oversættelse: Hans Christian Fink. Adornos bog er oversat til dansk på Rhodos 1980.